

ІМЕНА

Вчора ходив до лікаря.

– Я вас вітаю, – каже. – Прекрасні новини! Тести нічого не виявили. У вас усе в нормі.

Наприкінці жовтня я все ще плавав у річці. П'ять хвилин у холодній воді – і немов народився на світ. Треба лише як слід розтертися. Але за останнім разом на мене зійшов такий стан, що я не міг згадати ні який сьогодні рік, ні як я сюди потрапив. Повне блаженство і забуття. Якийсь час я, наче безтілесна істота, ходив по хмарах. Я злякався. Що це було? Втрата пам'яті? Перші ознаки деменції? Початок хвороби Альцгаймера?

Дільничний лікар дав мені направлення на аналізи, і позавчора він отримав результати.

– Те, – каже, – що з вами сталося, називається транзиторною глобальною амнезією.

– А чому воно...

– Наука поки що не до кінця дослідила цей синдром. Відомо лише, що це – рідкісний неврологічний розлад, викликаний несподіваним або різким зануренням у холодну чи гарячу воду. А також наслідок фізичного перевантаження.

– Ага...

– Так! Пацієнт – тимчасово! – втрачає здатність чітко мислити або виконувати складні ментальні та фізичні завдання. Але, на відміну від деменції, подібні епізоди тривають недовго, і деякі пацієнти не пам'ятають того, що тоді відбувалося з ними.

– Але я все пам'ятаю!

– Чудово!

– А як же мені надалі...

– Більше рухатися й навантажувати себе розумово.

– Добре, – кажу.

– Так, я згоден. Будь-яка амнезія – річ неприємна. Але шістдесят п'ять років на сьогоднішній день – ще не старість.

– А що ж, – кажу, – це таке?

– Зрілість. Бо от, – каже, – подивіться, як швидко ви оклигали!

– Хіба? – питаю.

– Тиск у вас більш-менш стабільний, судини не зашляковані, результати УЗД, сканів, я бачу, теж...

– Але...

– Зосередьтеся на тому, що все минулося!

– Добре, – кажу.

– Як у вас із пам'яттю?

– Трошки, – кажу, – ще лишилося.

Лікар погладжує борідку, тоді підводиться і, немов перед ним велика студентська аудиторія, розповідає про те, що робиться з мозком під час амнезії, про втрату нервових клітин та когнитивні розлади.

Я киваю.

– На щастя, – каже він, – зараз існує безліч методик стимуляції мозку. Особливо на Заході. І в нас теж є наробки. У чомусь ми навіть випереджаємо їх. Не дарма ж до нас китайці приїздять, хочуть надурняка набратися досвіду.

– Це, – кажу, – добре. Але чи існує якась профілактика?

– Якщо вас це хвилює, то ось вам найпростіша справа.

Щоранку – або щовечора! – ви сідаєте і записуєте імена.

– Які?

– Імена й прізвища людей, які були поруч з вами на всіх ділянках життя. Друзі дитинства, сусіди, однокласники, співробітники, жінки...

– Навіщо?

– Щоб мозок, діставши поштовх, активізував свої скарби.

– У стовпчик?

– Що?

– Як мені їх записувати? Всі ці імена. У стовпчик чи в рядок?

– Це вже на ваш розсуд.

– І що мені потім з ними робити? Здавати вам на аналіз?

– О, ні! Я і без того завантажений далі нікуди.

Лікар зиркає на годинник.

– Я вам, – каже, – гарантую: якщо ви будете регулярно...

– До речі, – кажу, – мало не забув!

І простягаю йому конверт.

– О, – каже, – це ви дарма!

– Я, – кажу, – відчуваю, що мені вже краще!

– От бачите!

– Ці, – кажу, – імена – це як надгробки з кладовища. Разом зі мною усі вони зникнуть. Назавжди.

– Що?

Мабуть, весь той час, що він клав конверт у шухляду, його слух був вимкнений.

– Що ви кажете?

– Це, – кажу, – буде моя прощальна екскурсія цвинтарем.

Лікар виричується.

– Яким цвинтарем?

– Жартую, – кажу.

– А! – видно, що він оцінив жарт. – Бо гумор, – він підносить угору палець і відкидається на спинку крісла, – я вам скажу, це дуже потужна зброя. Не забувайте використовувати її.

– В якій, – питаю, – пропорції?

– Що?

– Гумор.

– Так, – каже, – гумор і позитивність – це найкращі ліки.

– А як же, – питаю, – імена?

Але він мене не чує.

– Перекажіть вітання дружині, – каже він і найкоротшою траєкторією спрямовує мене у бік дверей.

– Зоя, здається?.. Ні!.. Зіна?.. Вона була з вами минулого разу.

– Анжела, – кажу я, але він уже зачинив двері.

Анжела

Вона родом із приміського села. Працює медсестрою у центрі, де я проходив обстеження. Вона робила мені УЗД.

Того ж дня я дочекався, коли вона звільниться, і запросив її до себе. Це вона витягла мене з депресії. Я навіть не знаю, як назвати це почуття. З нею я не напружуюся. Вона нічого не вимагає. Лише дає. Все, на що я тепер спромагаюся, Анжела перетворює на бенкет. Ми з нею – мов збирачі роси, які у сутінках блукають пустелею. Кожна крапля води – свято. Їй ще немає п'ятидесяти. Розлучена, має дочку, яка працює за кордоном. Інколи Анжела ночує в мене. Наводить тут повний лад, готує і залишає мені повен холодильник страв. Народний ідеал господині. Я називаю її поросятком. Вона не ображається. Теми шлюбу ми не торкаємося. Ніхто з нас не хоче знову обпікатися. Сьогодні вранці вона полетіла до дочки: та ось-ось має народити. Анжела не казала, скільки там хоче пробути, а я не питав. Свою квартиру вона тим часом здає якійсь знайомій.

Хтось стукає у двері.

Толік

Мабуть, це мій сусіда Толік. Він алкоголік, хоча й ображається на цей діагноз. «Я – не алкаш, я – битняк!» Раз на місяць він упивається, виповзає з квартири і стукає у мої двері. Колись я впускав його і мусив за це вислуховувати повну маячню: «Нащо ти на мене викликав поліцію?». Або: «Я – корінний житель столиці! Чому ж я живу, як собака?!». Останні пару років я ігнорую його, тому він сідає

на сходи і дурним голосом заводить пісню «По долинам і по взгор'ям шла дівізія вперьод». Колись, як Толік уже очуняв, я в нього запитав, що таке «взгор'я», і він сказав, що такого слова немає. Йому шістдесят три роки, він завжди голосує за комуністів, хоча його батьки – із діда-прадіда селяни. Вони все життя відпрацювали на заводі, так само, як і мій батько. П'ятдесят п'ять років тому завод їм усім видав квартири, в яких тепер скніють їхні діти. Вітя, батько Толіка, любив застілля і завжди на свята запрошував сусідів. Частував він їх власним самогоном, який тричі фільтрував через активоване вугілля. «Це, – казав він, калатаючи бутлю, – мої сльози». Після першої чарки Вітя з дружиною Лесею у два голоси затягали «Ой, чий то кінь стоїть», і всі одразу ж підхоплювали пісню, навіть ті, котрі зроду не співали.

Тепер Толік на пенсії. Замолоду він за дрібне хуліганство отримав умовний термін і мусив відбути виправно-трудові роботи на редутному заводі. Нині там – торговий центр, і Толік двічі на тиждень ночами прибирає відведений йому поверх. Хоча це суттєвий приробіток до його пенсії, Толік вважає, що влада його принижує. Якби не його брат Коля, Толіку б не вистачало на їжу та комуналку.

Коля

Він на кілька років молодший за Толіка. Має власний будівельний бізнес, де працюють майже двісті робітників. Раз на місяць він щось підкидає братові. Торік у Колі померла

дружина. Вона ніколи ні на що не скаржилася, йшла по вулиці, і в неї відірвався тромб. Коли вона опинилася в лікарні, вже було пізно щось робити. У Колі – трійко маленьких онуків. Повернувшись з війська, він почав займатися карате. Колись при мені він власноручно розігнав ціле кодоло Толікових корешів. Їм тоді не було за що похмелитися, і вони почали громити сараї в глибині подвір'я. Люди там тримають мішки з картоплею, інструменти, велосипеди і всякий непотреб. У мене там стоїть батьківський іржавий «москвич», який я роками збираюся продати на брухт. Алкаші знайшли шмат арматури, зламали замок, відірвали від машини двері й капот, а тоді ще моїми ж кусачками понівечили салон. Коля тоді саме прийшов до брата, почув мої крики, кинувся на допомогу, вирубив найгрубшого з них, а решта розбіглася.

Я змалку мріяв якнайдалі вирватися з цього подвір'я. Як же так сталося, що саме сюди я повернувся?

Носковський

Після другого розлучення мені не було де жити, і я прийшов до батьків. Невдовзі померла мама, а одразу за нею – й батько.

За ті тридцять років, що мене тут не було, все помінялося. Тільки це «парадне» міцно тримається за свій первісний запах – суміш підгнилих картопляних лушпайок і свіжого бетону. З тих, хто тут тепер живе, я майже нікого не

знаю. Всі, з ким я виростав, або померли, або десь перебралися.

Першим із нових пожилеців, якого я тут побачив, був Носковський. Ми познайомилися в ресторані, на випусковому вечорі моєї першої дружини Майї. Її одногрупниця була його нареченою. Носковський – син і онук відомих медиків, касти, яка процвітає за будь-якого режиму. Він тоді ще вчився в медінституті на гінеколога. Видно було, що він одягається або із чекової крамниці, або із закритих розподільників. І палив він довгі американські сигарети, якими пригощав усіх, із ким виходив перекурити. Між затяжками він вихвалявся, що про жінок знає все: про їхні потреби, забаганки, про багаторазовий оргазм і про те, як довести їх «до сказу» у перервах між ерекціями. Він також знався на тому, як треба пити і не п'яніти. Коли ми з ним опинилися в ресторанному туалеті, я саме про це його запитав.

– Показую, – сказав він, підійшов до раковини, застромив у горлянку два пальці й одним ригом вивергнув із себе все, чим протягом години манірно натоптувався (то був дуже козирний ресторан).

Мабуть, Носковський знав свою пайку, бо неперетравлений вінегрет ущерть наповнив раковину і забив її, але жодна крапля не вилася на підлогу. Відтак він з іншого крана прополоскав горло, дістав із кишені жувальну гумку, хвацько звільнив її від фольги і кинув собі в рот. Дорогою до столу він сказав, що так на кожному бенкеті робили давні греки (а римляни слідом за ними теж), у них для цього були спеціальні палички.

Як він міг опинитися в цьому будинку? Чому він, доживши до сивини, не керує якимось інститутом або не живе десь на віллі, під пальмами? Носковський сам мені розповів, що попервах у нього все йшло під гору: гроші, звання, слава. Він уже мав заступити свого батька на посаді директора відомої клініки, але в останню мить на чомусь серйозно погорів і мусив кинути всі знайомства і ресурси на те, щоб не сісти до в'язниці («Ти ж розумієш, як у нас це робиться...»). Тепер він працює лікарем у поліклініці, живе сам, купив цю квартиру, забронював вхідні двері і, як сам сказав, «поклав на все прилад».

При зустрічі ми з ним вітаємося, але не більше того. Я не певен, чи пам'ятає він моє ім'я. Принаймні я його ім'я якщо колись і знав, то забув. А спитати немає в кого.

Майя

То було кохання з першого погляду. Принаймні з мого боку. Ми були дуже яскравою парою. Життя «од сих до сих» було не для нас. Вона не сумнівалася, що з мене будуть люди: відомий на Заході письменник-авангардист, перекладач забороненої у совдепії літератури, сценарист, художник-неформал, модний мистецтвознавець, бард, пісні якого пішли в народ... Творчих соків у мені тоді було по вінця.

За освітою Майя – модельєр. Тонкота, відчуття пропорції, стилю. Огида до конформізму, пересічності й будь-якої туфти. Така комбінація чеснот за наших умов вимагає, щоб

поруч був партнер, який би тягнув на собі всю цю красу. Інакше їхній союз приречений. От чого треба вчити дітей у школі!

На весілля вона мені подарувала скроєну й зшиту нею оксамитову шапочку з літерою «М» замість кокарди (натяк на «Майстра», головного героя популярного тоді роману). Якийсь час вона навіть наполягала, щоб я в ній завжди ходив удома. Скільки це тривало? Десь до народження Максима. А потім я від неї почув, що вона ще рік-два готова на питання: «Чим займається чоловік?» – відповідати: «Він пише роман». Але не довше. Проблема в тому, що я на ту пору вже не писав роману. Я тоді в Палаці піонерів вів кіногурток.

Щур

Тесть наполягав, щоб я знайшов пристойну, перспективну роботу. Він посприяв тому, що мене взяли на рік викладати французьку мову на курси ООН при університеті. Туди приймали партійних господарників, учили їх іноземних мов і відправляли за кордон, де вони мали працювати у складі міжнародних організацій. Задум полягав у тому, що я себе на тій посаді зарекомендую, стану штатним викладачем, вступлю в лави, захищуся і колись очолю кафедру. Тесть щиро вірив у свій план. Для нього я був немов блудний син.

Я й досі пам'ятаю прізвища деяких із моїх студентів. Салдатенков, Асадчий, Нещадних, Піонеров, Жмак, Тюлькін, Юзбаш, Закусило, Щур... Несортові виживали, прокурени

хороші дядьки, вони могли просидіти все заняття, мов цвинтарні обеліски. Єдина думка, яку я міг вчитати в їхніх очах, була: «Хто ти такий, щоби нам, это самое, тут варнякати?». Вони не сумнівалися, що мене сюди поставила чиясь «волохата лапа», у той час як вони самотужки пхають під гору свій віз. Іноземна мова була для них ворожою територією. Щось не пускало їх туди. Тому я мусив пояснити їм, як там добре і яка неймовірна панорама відкривається звідти. Але спершу треба як слід попойти.

– Будь-яка мова, – пояснив я їм на першому занятті, – це наче печера зі скарбами. Але щоб туди потрапити, треба спочатку нахилитися і довго дертися крізь темний лаз.

Від цієї метафори цвинтар ожив: то ми для вас, виходить, що, печерні люди?

Я сказав, що зовсім не це мав на увазі.

– А що ви мали на увазі? Що ми – якісь дикуни? Папуаси?

Я сказав: немає нічого поганого у тому, щоби бути папуасом. До речі, в їхньому фольклорі...

І тут мене урвав студент Щур, який, не підводячися з-за парти, поставив мене на місце.

– Ми, – сказав він, – тут, щоб вивчати мову ідеологічного супротивника, а не вислуховувати якісь інсинуації.

Наступного дня мене викликав директор курсів. Він вислухав моє сумбурне виправдання, сказав, що мені треба зробити серйозні висновки, й призначив на завтра зустріч у своєму кабінеті.

Тесть був обурений. Такі посади, кричав він, на дорозі не валяються! Він по-батьківськи обзивав мене засранцем і вимагав пояснити, як я міг так ріденько обісратися.